

Pierre Alfred Chappuis
(1891—1960)

C. Moțaș

A fost unul dintre cei mai mari cercetători ai domeniului subteran explorator al Africii, hidrobiolog de renume mondial și, incontestabil, cel mai bun cunoscător al crustaceelor harpacticoide.

S-a născut la 5 septembrie 1891 la Saint Cloud lângă Paris. Însă studiile și le-a făcut în Elveția, la Zürich și apoi la Universitatea din Basel, unde în 1920 și-a luat doctoratul, sub președinția profesorului Fr. Zschokke, cu teza *Die Fauna des unterirdischen Gewässer der Umgebung von Basel*

(Stuttgart, 1924), care arăta clar de pe atunci orientarea viitoare a tânărului zoolog.

La doi ani după obținerea gradului de doctor, Chappuis a fost chemat de E. Racoviță la Cluj, unde a venit cu familia sa, fiind numit în 1922 director adjunct al Institutului de speologie abia înființat. A trecut apoi, în 1927, subdirectorul, în urma numirii doctorului R. Jeannel la Muzeul național de istorie naturală din Paris. Timp de peste un sfert de secol, Chappuis a dezvoltat o neobosită și fecundă activitate, consacrand cercetării cea mai mare parte din timpul său.

Cercetător pasionat, explorator prin vocație, Chappuis a străbătut în lung și în lat regiunile cele mai bogate în peșteri ale țării, îndeosebi Munții Apuseni și apoi carstul Olteniei, care mai fusese cercetat metodic și de doctorul C. N. Ionescu (1878—1935) de la Iași, cu câțiva ani înainte de venirea lui Racoviță în țară.

În cursul carierei sale de biospeolog militant, Chappuis a dus adesea prin văile munților o viață aspră de pionier, printre ciobanii moți sau olteni, dormind în stînele lor pline de fum sau sub cerul liber, lângă un foc bun, hrănit din belșug cu cetină. El i-a cunoscut și îndrăgit pe acești oameni primitivi, obiceiurile și datinile lor străvechi. A îndrăgit munții patriei sale adoptive, cu ale cărei interese se identificase complet.

Chappuis a luat parte la toate campaniile speologice organizate sub egida Institutului fie de Racoviță sau de Jeannel, fie, mai târziu, de el însuși, campanii la care s-a alăturat Val. Pușcariu, pe atunci asistent al lui Racoviță, astăzi șef de secție la Institutul de speologie „Emil Racoviță”. La explorarea numeroaselor peșteri din țară a avut uneori și concursul unor colaboratori străini ai Institutului de speologie: Ch. Pérez, L. Breuil, A. Magdelaine (Paris), A. Winkler (Viena), R. Leruth (Liège).

Cercetările s-au extins în curînd și dincolo de granițele țării, în Iugoslavia, Italia, Franța, Algeria etc. Chappuis a participat la toate aceste campanii împreună cu doctorul Jeannel sau cu Winkler, întorcîndu-se întotdeauna cu foarte bogate colecții de animale subterane.

În excelenta dare de seamă *L'activité de l'Institut de Spéologie de 1920 à 1947* („Bul. Soc. Sci.”, Cluj, t. X, 1948, dedicat memoriei lui E. G. Racoviță,) Chappuis trece în revistă cronologic toate campaniile întreprinse sub egida institutului timp de 27 de ani, arătînd greutățile întâmpinate din cauza lipsei de fonduri, a lipsei de înțelegere pentru problemele speologiei.

Jeannel, în *Quarante années d'exploration souterraines* (Paris, 1950) insistă și el asupra greutăților întâmpinate de speologi în țara noastră după dezastrul provocat de primul război mondial, asupra stării proaste a drumurilor, a podurilor striccate sau distruse. Totuși, ei reușeau să învingă dificultățile și să-și atingă țelurile.

După plecarea lui Jeannel la Paris, Chappuis, rămînînd mîna dreaptă a lui Racoviță, și-a intensificat cu și mai multă ardoare activitatea de teren și laborator, dînd dovadă de însușiri excepționale de cercetător și de organizator. De altfel el dovedise acest lucru cu câțiva

ani înainte, cînd a participat în calitate de hidrobiolog la două mari expediții în Africa: „Misiunea științifică Sahara—Niger—Coasta de Fildeș” (1931), organizată de Ch. Alluaud și de Muzeul național de istorie naturală din Paris, și „Misiunea științifică Omo” (1932—1933), organizată de R. Jeannel și C. Arambourg cu ajutorul Muzeului național de istorie naturală și a guvernului francez.

Bogatul material faunistic de nevertebrate acvatice adunat în cursul acestor memorabile expediții a fost adus la Institutul de speologie din Cluj, unde Chappuis însuși a executat operația anevoioasă a triajului. Apoi materialul triat a fost trimis la diferiți specialiști, între care și regretatul Ch. Walter, care a studiat hidracarienii.

Iată ce scrie Jeannel (op. cit.) despre modul cum se achita Chappuis de îndatoririle sale: „Chappuis avea toate însușirile unui excelent naturalist. Robust, de un caracter invariabil, obișnuit să se descurce în toate împrejurările în cursul călătoriilor mari de studii în Africa, el a fost pentru mine un tovarăș devotat în toate explorările noastre subterane”.

Asupra acestor misiuni științifice în Africa, el a publicat o carte foarte interesantă, *Als Naturforscher in Ostafrika* (Stuttgart, 1936) apărută la doi ani după cea a lui Jeannel, *Un cimetière d'Elephants* (Paris, 1934).

Opera lui Chappuis este masivă. Lucrările sale referitoare la sistematica, ecologia, repartiția geografică și filogenia crustaceelor copepode i-au adus un renume mondial. Bineînțeles, nu este posibil să analizăm aici această operă vastă. Ne vom mărgini să-i subliniem unele aspecte. Chappuis și-a cîștigat o vastă experiență studiind cu răbdare colecțiile de harpacticoide provenind din diferite țări ale Europei, precum și din cele mai îndepărtate puncte ale globului. Nimeni n-avusese înaintea sa o vedere de ansamblu atât de largă și de cuprinzătoare asupra acestui grup de crustacee minuscule.

Sistematician subtil și meticulos, Chappuis s-a ridicat hotărît, însă calm și măsurat, împotriva concepției sistematice simpliste și schematice a unor cercetători, care, urmînd prea fidel calea trasată de Sars grupează prea adesea speciile în genuri și subgenuri, bazați numai pe caractere morfologice neînsemnate, de exemplu numărul de spini ai picioarelor sau al articolelor de la endopoditele periopodelor.

Acest procedeu este, după el, bun poate pentru a stabili un tablou sinoptic care să permită determinarea cît mai repede a unei specii. Însă grupele astfel alcătuite nu sînt totdeauna omogene, deoarece un astfel de tablou dicotomic nu cuprinde toate speciile aparținînd aceleiași spițe, ei conține specii care nu au altceva comun decît numărul de spini sau articole ale aceluiași apendice (cf. „Arch. Zool. exp. et gén.”, *Notes et Revues*, nr. 3, p. 114, 1928).

Distribuția gondwaniană a genurilor *Atheyella*, *Chappuisella*, originea tropicală a genului *Elophoidella*, asemănarea dintre speciile africane musci-cole aparținînd genului *Elaphoidella*, și a celor găsite pe versantul sudic al Himalaiei, și nu cu speciile cele mai frecvente din Iava și Sumatra, sînt cîteva concluzii la care ajunge Chappuis în lucrările sale. El semnalează de asemenea paralelismul dintre distribuția geografică a unor

reprezentanți ai subgenurilor *Echinocamptus*, s. str. și *Limnocamptus*, și aceea a unor coleoptere de genul *Trechus*, care au trecut prin intermediul punții continentale ibero-maure din sudul Europei în nordul Africii, (cf. „C. R. Somm. Soc. Biogeogr.”, nr. 54, VII-e année; „Trav. Inst. Speol.” Cluj, t. VII, p. X).

Sub influența ideilor lui R a c o v i ț ă, C h a p p u i s a urmărit în grupul harpacticoidelor spițele omogene afine, spre a lămuri problema originii și a răspîndirii lor geografice. C h a p p u i s admite părerea lui R a c o v i ț ă după care taxonomia trebuie să fie filogenetică. Nus-a limitat însă numai la studiul acestor minuscule copepode, ci a studiat și alte grupe de crustacei, sincaride, stenaselide, microcerberide, microparaselide, asupra cărora a publicat fie singur, fie în colaborare cu D e l a m a r e D e b o u t t e v i l l e, P a u l i a n, B a l a z u c ș. a. lucrări valoroase.

Îi datorăm, de asemenea, o interesantă lucrare asupra modului de viață a cicarului (*Eudontomyzon danfordi* Regan), ciclostom găsit de el în Transilvania. C h a p p u i s scria cu aceeași ușurință în limba franceză ca și în cea germană.

Cartea sa foarte cunoscută *Die Tierwelt der unterirdischen Gewässer*, Stuttgart, 1927, este o punere la punct a tot ceea ce se cunoștea pînă în epoca respectivă despre fauna acvatică subterană. Cu toate că astăzi este depășită, această lucrare cuprinde date prețioase și interesante relativ la originea, vechimea și răspîndirea geografică a acestei faune, precum și la influența exercitată de glaciația cuaternară asupra răspîndirii ei, date asupra evoluției regresive a organelor văzului, asupra depigmentării pielii etc.

C h a p p u i s a fost preocupat de asemenea de metodele de colectare și de conservare a faunei subterane. El a revenit de mai multe ori asupra acestor metode, aducînd întotdeauna precizări noi. Prima sa lucrare în această direcție este *Methodik der Erforschung der subterrannen Fauna* (Viena și Berlin, 1930), după care au urmat *Methode zur Untersuchung der Grundwasserfauna* (Cluj, 1942), *Die Grundwasserfauna der Köros und der Szamos* (Budapesta, 1944), *Un nouveau biotope de la faune souterraine aquatique* (București, 1946).

Prin ultimele două lucrări, el a avut marele merit de a fi deschis, pentru prima oară la noi și apoi în Franța, calea cercetărilor freatobiologice.

Procedul de prospecțiune a faunei freatice introdus de el la noi fusese însă inaugurat, după cum însuși recunoaște („Bull. Soc. Sci.” Cluj, t. VIII, 3) de către S t a n k o K a r a m a n în Iugoslavia. Însă C h a p p u i s a contribuit cel mai mult la propagarea acestui mod de prospecțiune, căruia i-am dat pentru acest motiv numele de procedul K a r a m a n - C h a p p u i s. Grație utilizării acestui procedeu de către C h a p p u i s și adepții săi din România și din Franța, și apoi propagării sale mai ales în Germania și Italia, freatobiologia marină și continentală a făcut în ultimii ani progrese considerabile.

Autorii sovietici B i r s t e i n și B o r u t z k i în lucrarea *Жизни в подземных водах* (Moscovia, 1950), au subliniat importanța cercetărilor asupra faunei freatice prin folosirea metodei menționate.

În lucrarea sa *Speologie (Zoologische Speologie)* publicată în 1947 („Experientia”), Chappuis a arătat căile speologiei : una, speologia extensivă, are ca prim țel alcătuirea unui inventar al faunei subterane, pe care să se poată baza cercetările ulterioare ; a doua, speologia intensivă, consideră fiecare grotă ca un tot care trebuie să fie studiat în ansamblul său, pentru elaborarea unei monografii. Cu toate că el admite că speologia intensivă este tot atât de justificată ca și speologia extensivă, după exemplul lui Racoviță, susține că aceasta din urmă îi pare mai fecundă și permite să se tragă concluzii mai generale.

În aceeași lucrare, Chappuis discută problema relictelor, aceea a migrațiilor, a izolării geografice, a neoteniei etc. Exemplele pe care le aduce în sprijinul argumentării sale sînt foarte numeroase și foarte bine alese.

În altă lucrare de metodică, *La récolte de la faune souterraine* (Paris, 1950) arată ce înțelege el prin apa freatică, cum se poate colecta fauna subterană, și împarte domeniul subteran în : 1. grote, 2. fante, 3. diaclaze, 4. pînze freactice.

Printre ultimele sale lucrări putem cita *Harpacticoïdes psammiques marins de Seattle-Washington* (Paris, 1957).

În ultimul timp, Chappuis a fost maestru de cercetări (maître de recherches) la Facultatea de științe din Toulouse și subdirector al Laboratorului subteran de la Moulis (Ariège), al cărui director este profesorul Albert Vandel.

Chappuis a murit în ziua de 9 iulie 1960 la Zúrich, în vîrstă de 69 de ani.

Colectivul Institutului de speologie „Emil G. Racoviță” deplînge sincer pierderea eminentului zoolog, a cărui activitate a fost strîns împletită cu interesele institutului pe care l-a servit cu credință și devotament timp de 27 ani. Cu el, am pierdut pe unul de-ai noștri, căci el ne-a rămas prieten chiar după ce a părăsit țara. Îi vom păstra o amintire neștearsă.
